

Sylwia Herman

# Program koła teatralnego w klasach IV-VI szkoły podstawowej

## TREŚĆ PROGRAMU

1. Ogólna charakterystyka i cele programu.....	s. 2
A. Ogólne cele programu.....	s. 3
B. Szczegółowe cele edukacyjno-wychowawcze.....	s. 3
2. Sposoby realizacji programu .....	s. 4
3. Metody i techniki pracy z uczniami.....	s. 5
4. Przewidywane osiągnięcia uczniów .....	s. 5
5. Sposoby i metody oceniania osiągnięć uczniów.....	s. 6
6. Przykładowy roczny plan pracy koła teatralnego.....	s. 6
7. Przykładowy scenariusz zajęć koła teatralnego.....	s. 8
8. Warunki niezbędne do realizacji programu.....	s. 9
9. Sposoby ewaluacji programu .....	s. 10
10. Uwagi końcowe.....	s. 11
11. Bibliografia.....	s. 11

*„Całe nauczanie i wychowanie niewarte  
byłoby złamanego szeląga, gdyby przez  
nie traciło się odwagę i radość.”*

H. Pestalozzi

## 1. OGÓLNA CHARAKTERYSTYKA PROGRAMU

Program koła teatralnego skierowany jest do nauczycieli prowadzących zajęcia z zakresu edukacji teatralnej, szkolne grupy artystyczne, w tym teatrzyki szkolne i kółka poetyckie.

Pomysł programu narodził się w wyniku kilkuletnich doświadczeń własnych w zakresie prowadzonych zajęć koła teatralnego, a zwłaszcza pozytywnych efektów działań mających na celu integrację uczniów utalentowanych, i tych chętnych do pracy twórczej, choć może mniej uzdolnionych w tej dziedzinie, albowiem kształcić swą wyobraźnię może każdy.

Proponowany program nie określa dokładnie liczby godzin przeznaczonych na realizację treści, gdyż ich układ i kolejność mogą służyć również jako propozycje zadań dydaktycznych do wykorzystania także podczas innych zajęć edukacyjnych (np. lekcji języka polskiego).

Program koła teatralnego dla klas IV-VI został opracowany z uwzględnieniem treści programowych zawartych w programie nauczania języka polskiego w szkole podstawowej dla klas 4-6 „Słowa na start”, praca zbiorowa, DKOS-5002-62/04 oraz programu nauczania języka polskiego w klasach IV-VI szkoły podstawowej autorstwa Mirosławy Kasprzyk i Anny Zalewskiej, Arka Poznań, DKW-4014-151/99, po uzupełnieniu lub rozszerzeniu ujętych tam elementów edukacji teatralnej.

Próby wyzwiania uczniowskich emocji, integracji zespołowej, odreagowania stresów, nauki dykcji, ruchu scenicznego, bogacenia wyobraźni, a ponadto przeciwdziałania szkolnej nudzie to tylko nieliczne powody, dla których warto podjąć z wychowankami „zabawę w teatr”.

Każdy uczeń o skarb, który wymaga często długich poszukiwań, ale odkrycie go wzbogaca nas samych, gdyż wydaje się, że nie ma nic bardziej konstruktywnego niż twórcza wymiana myśli i doświadczeń między nauczycielem i jego uczniami.

## A. CELE OGÓLNE PROGRAMU

- ❖ rozpoznanie zespołu i integracja grupy teatralnej,
- ❖ zdobycie i rozumienie podstawowych wiadomości i pojęć związanych z dziedziną teatru i edukacją medialną,
- ❖ rozwijanie umiejętności, które umożliwią uczniom amatorską działalność teatralną (wejście w role, wyrażanie uczuć, kultura żywego słowa, współpraca w grupie),
- ❖ wzbogacenie osobowości ucznia, wspieranie jego rozwoju oraz kształtowanie jego wrażliwości, wyobraźni i poczucia estetyki.

## B. SZCZEGÓŁOWE CELE EDUKACYJNO-WYCHOWAWCZE

- ❖ kształtowanie umiejętności efektywnego współdziałania w zespole i pracy w kole teatralnym,
- ❖ rozwijanie umiejętności rozwiązywania problemów w twórczy sposób, przyswajanie negocjacyjnego rozwiązywania konfliktów i problemów społecznych
- ❖ nabywanie umiejętności skutecznego radzenia sobie w różnych sytuacjach stresogennych (np. występ publiczny),
- ❖ umożliwienie uczniom rozwijania zainteresowań oraz rozwoju kulturalnego,
- ❖ promocja szkoły w środowisku lokalnym i poszerzenie oferty edukacyjnej oraz jakości pracy szkoły,
- ❖ wyposażenie uczniów w wiadomości o teatrze, jego kulisach, formach teatralnych,
- ❖ wprowadzenie uczniów w polskie tradycje teatralne i elementy historii teatru, rodzajów form scenicznych, metod gry aktorskiej
- ❖ praca z twórczym literackim, jakim jest scenariusz lub materiał przeznaczony do recytacji,
- ❖ inspirowanie do czytania i krytycznego odbioru utworów literackich i przedstawień teatralnych,
- ❖ wzbogacenie wiedzy o człowieku poprzez wyrażanie własnych emocji

oraz dystansowanie się od emocji kreowanych postaci,

- ❖ pobudzanie uczniów do działań rozwijających zdolności aktorskie
- ❖ ćwiczenie sprawności właściwej wymowy, modulacji głosu, doboru jego siły, pauzowania, intonacji i poprawnego akcentowania wyrazowego i zdaniowego,
- ❖ rozwijanie umiejętności prezentacji na scenie i wyrażania uczuć i stanów emocjonalnych poprzez gesty, ruch, mowę ciała i mimikę,
- ❖ wykorzystanie w praktyce zdobytej wiedzy i umiejętności (przygotowanie inscenizacji uroczystości szkolnych, różnych form teatralnych, wykonywanie scenografii, właściwy dobór kostiumów, przygotowanie efektów dźwiękowych, itp.),
- ❖ rozwijanie osobowości uczniów (wyzwalanie w uczniach możliwości kreatywnych; ćwiczenia zmysłów słuchu, wzroku, dotyku, koncentracji poprzez zabawy ogólnorozwojowe i gry dramowe; kształtowanie postawy aktywnego odbiorcy sztuki; kształtowanie pozytywnych cech charakteru (m.in. odpowiedzialność za słowa i czyny, tolerancja, otwartość) i postaw (troska o innych, niesienie pomocy potrzebującym na gruncie szkolnym i poza nim).

## **2. SPOSOBY REALIZACJI PROGRAMU.**

- a. Zapoznanie z instytucją teatru poprzez wizyty w teatrze i uczestnictwo w spektaklach (przynajmniej dwa razy w roku),
- b. Przygotowywanie spektakli, inscenizacji oraz innych form teatralnych na bazie lektur, gotowych scenariuszy przedstawień i tekstów własnych,
- c. Samodzielne i zespołowe projektowanie oraz tworzenie lalek, kostiumów, scenografii i rekwizytów potrzebnych do realizacji przedstawienia
- d. Prezentacje uczniowskich dokonań na forum klasy, szkoły, rodziców, środowiska lokalnego.
- e. Wykorzystanie technik dramy i umiejętności zdobytych podczas zajęć koła w procesie dydaktyczno-wychowawczym.
- f. Zespołowe projekty scenariuszy przedstawień teatralnych.
- g. Integrowanie uczniów zdolnych i sprawiających trudności wychowawcze w procesie tworzenia i przygotowania przedstawień szkolnych.
- h. Współpraca z lokalnymi propagatorami życia kulturalnego (np. z opiekunami

szkolnych teatrów dziecięcych i młodzieżowych, GOK w Konopiskach, itp.).

- i. Korelacja działań grupy teatralnej z działaniami na lekcjach sztuki (plastyki i muzyki), techniki i informatyki.
- j. Ćwiczenie kultury żywego słowa w procesie przygotowań do konkursów recytatorskich, w tym szkolnych konkursów poetyckich.
- k. Przygotowywanie materiałów promujących działalność koła (ogłoszenia, kronika, gazetka szkolna „Aleksandrus”, zamieszczanie zdjęć na stronie internetowej szkoły).

### **3. METODY I TECHNIKI PRACY Z UCZNIAMI.**

- zabawy i gry, techniki dramowe,
- badanie i obserwacja tekstu, prób aktorskich, warsztatów lokalnej grupy teatralnej, profesjonalnych sztuk teatralnych,
- przekształcanie tekstu lektury w scenariusz,
- projektowanie, przygotowanie i prezentacja spektakli,
- refleksja i ocena.

### **4. PRZEWIDYWANE OSIĄGNIĘCIA UCZNIÓW.**

Osiągnięcia konieczne po realizacji programu koncentrują się wokół następujących czynności ucznia:

Uczeń:

- zna i rozumie pojęcia dotyczące istoty i źródeł teatru oraz tworzyw teatralnych, różnych form i technik teatralnych, warsztatu pracy aktora i współtwórców spektaklu teatralnego,
- rozróżnia gatunki i formy teatralne (teatr żywego słowa, teatr lalkowy, pantomima, inscenizacja improwizowana itp.)
- stosuje w praktyce umiejętności i wiedzę w procesie tworzenia spektaklu teatralnego (tworzy scenografię, projektuje lalki, kostiumy, dobiera rekwizyty),
- wykorzystuje zdobytą wiedzę i umiejętności podczas odbioru i oceny sztuki,
- umie gromadzić i porządkować materiały potrzebne w pracy zespołu (zasoby

biblioteczne, multimedia, itp.).

## **5. SPOSOBY I METODY OCENIANIA OSIĄGNIĘĆ UCZNIÓW.**

1. Ocena ustna nauczyciela prowadzącego koło (pochwała, nagana, ocena opisowa).
2. Ocena uczestników zajęć oraz widzów (obserwatorów) w formie ustnej, kart pracy i ankiet czy recenzji.
3. Wewnątrzszkolne konkursy badające stopień opanowania wiedzy i zdobyte umiejętności (np. konkurs na scenariusz, scenkę dramową).
4. Udział w zewnętrznych przeglądach teatralnych i różnych konkursach recytatorskich oraz z dziedziny wiedzy o teatrze.
5. Samoocena ucznia – autokrytyka.
6. Ocena przydatności zdobytych podczas zajęć umiejętności w procesie dydaktycznym (np. recytacja tekstu na ocenę zgodnie z założeniami programu języka polskiego).
7. Opis działań na kartach pracy zespołu teatralnego.
8. Analiza zapisu audio-wideo lub fotografii cyfrowej z prób i inscenizacji w celu wychwycenia błędów, wyciągnięcia wniosków i doskonalenia warsztatu.
9. Dyplomy za udział i wkład pracy w działalność koła.

## **6. PRZYKŁADOWY ROCZNY PLAN PRACY KOŁA TEATRALNEGO .**

### **1 godzina zajęć tygodniowo**

W zajęciach koła uczestniczą uczniowie z klas IV-VI.

**W ramach koła teatralnego odbywają się zajęcia w ramach następujących działów tematycznych:**

#### **a) Poznajemy się. (2 godz.)**

- integracja grupy teatralnej (zapoznanie się w grupie, ćwiczenia i zabawy integrujące grupę),

#### **b) W poszukiwaniu źródeł teatru. (2 godz.)**

❖ *Początki teatru.*

- informacje na temat źródeł teatru,
- wygląd teatru greckiego,
- pierwsi aktorzy,
- rola kostiumów i masek,
- rola ruchu scenicznego.

**c) Teatr jako dziedzina sztuki i instytucja społeczna. (10godz.)**

❖ *Bez kogo i czego nie byłoby teatru?(2 godz.)*

- rola aktora, reżysera i widza w przedstawieniu teatralnym;
- elementy gry scenicznej: słowo mówione, gestykulacja, mimika, ruch sceniczny itp.,
- formy teatru (teatr lalek, teatr dłoni, monodram, pantomima, teatr cieni).

❖ *Przygotowania młodego aktora do wkroczenia na scenę. (4 godz.)*

- znaczenie komunikacji językowej, rola języka w procesie porozumiewania się.
- zabawy głosem i słowem: ćwiczenia kształtujące poprawną dykcję, gimnastyka warg i języka; poprawny akcent, intonacja i modulacja; zabawy mające na celu wzbogacenie słownictwa (tworzenie krótkich historyjek pisemnych na zadany temat; „dokańczanie zdań” itp.)
- poznanie istoty dramy (różne techniki dramowe, np. bycie w roli, rzeźba; przygotowywanie scenek dramowych).

❖ *„Oswajanie” młodego aktora ze sceną. (4 godz.)*

- ćwiczenia rytmizujące, kształtujące pamięć i wyobraźnię,
- praca nad przygotowaniem krótkich form teatralnych (propozycje: „Myszki przy kawce”- inscenizacja parafrazy utworu Brzechwy; „Ofiara Świerzopa”; scenka kabaretowa „Samochody koło Środy, czyli ciężki los niechcianych aut”); podział ról, oprawa muzyczna, dekoracja, rekwizyty, charakteryzacja, dobór kostiumów,
- aktor na szkolnej scenie - opracowanie i przygotowanie przedstawień teatralnych na różne uroczystości szkolne.

## 7. PRZYKŁADOWY SCENARIUSZ ZAJĘĆ KOŁA TEATRALNEGO.

**Temat: „Babuniu zabierz mnie ze sobą” - o różnych technikach i strategiach dramowych na podstawie baśni Hansa Christiana Andersena „Dziewczynka z zapalkami.”**

### Cele:

- kształtowanie humanitarnych postaw wobec ludzi biednych,
- ukazanie różnych przyczyn żebrania (szczególnie przez dzieci),
- poznanie prawd o życiu przekazanych w baśni,
- rozwijanie twórczego myślenia uczniów,
- ćwiczenie różnych technik i strategii dramowych.

### Pomoce:

Słownik języka polskiego, Słownik terminów literackich, ilustrowane wydania baśni Andersena.

Scenariusz zajęć powstał w oparciu o propozycję zawartą w książce „Drama w szkole podstawowej”.

### PRZEBIEG ZAJĘĆ (1 godz. lekcyjna)

1. Rozmowa z uczniami o spotkaniach z żebrakami. Odpowiedzi na pytania:  
Dlaczego ludzie żebrzą? Jakie uczucia budzą w nas żebrzący, zwłaszcza dzieci?
2. Odczytanie tekstu baśni „Dziewczynka z zapalkami”.
3. Działania dramowe: *stopklatki* ujawniające stosunek dzieci do małej żebraczki.  
Jedna z dziewczynek wchodzi w rolę żebraczki, wyciąga rękę do przechodniów (reszta uczniów) i prosi o pomoc.  
Część uczniów zatrzymuje się przed żebraczką i zastyga w wybranej przez siebie pozycji. Pozostali z mimiki, układu ciała odczytują reakcje przechodniów na prośbę dziewczynki.
4. Próba odpowiedzi na pytanie: Jak pomóc żebrzącym?
5. Działania dramowe: *żywe obrazy, improwizowane monologi dziewczynki z zapalkami,*



*rzeźba.*

Nauczyciel dzieli uczniów na 3 grupy. Każda z nich podejmie wskazane działania dramowe.

- a) Grupa 1. „*rzeźba*” – rzeźbiarze mają na celu ukształtowanie ciała, mimiki, gestów „zebrzącego dziecka”, rzeźby poddają się biernie działaniom „artystów”, by po określonym czasie zastygnąć w posągi. Po wykonaniu ćwiczenia następuje odwrócenie ról.
- b) Grupa 2. „*monolog dziewczynki*” – opracowanie monologów dziewczynek z zapalkami (sen na jawie) w oparciu o tekst baśni.  
Pomocnicze tytuły: „Spotkanie z babunią”, „W ciepłe pieca”, „W blasku pięknej choinki”.
- c) Grupa 3. „*żywy obraz*” – opracowanie fragmentu baśni od słów: „Dziwna to była świeca...”.
  - nadanie obrazowi tytułu,
  - wyodrębnienie elementów obrazu,
  - przydział ról,
  - przygotowanie żywego obrazu.

6. Prezentacja wyników pracy poszczególnych grup.

## **8. WARUNKI NIEZBĘDNE DO REALIZACJI PROGRAMU.**

- Minimum 1 godzina zajęć tygodniowo
- Grupa zainteresowanych uczniów około 10-15 osób
- Klasopracownia wyposażona w sprzęt muzyczny ew. audiowizualny
- Bardzo przydatne byłoby zapewnienie zaplecza przy sali przeznaczonej do zajęć lub wygospodarowanie specjalnego kącika, szafy na kostiumy, rekwizyty, dekoracje czy materiały plastyczne.
- Możliwość wyjazdu (wyjścia) na profesjonalne przedstawienia teatralne przynajmniej 2 razy w roku.
- Współpraca z rodzicami i nauczycielami innych przedmiotów (plastyki, muzyki, informatyki).

## 9. SPOSOBY EWALUACJI PROGRAMU.

Do ewaluacji programu wykorzystane zostaną przede wszystkim metody omówione w sposobach sprawdzania osiągnięć uczniów. Program zostanie poddany ocenie własnej oraz recenzji nauczycielskiej i uczniowskiej.

Ponadto metodami ewaluacyjnymi będą semestralne sprawozdania z działalności koła, ankiety z pytaniami zamkniętymi i otwartymi kierowanymi do uczniów oraz opinie na temat dokonań grupy teatralnej.

Ewaluacja obejmie następujące zagadnienia:

- trafność i stopień realizacji celów,
- zawartość merytoryczna programu,
- zróżnicowanie form i metod pracy z uczniem,
- stopień motywacji i zaangażowania uczniów,
- świadomość braków i niedociągnięć zespołu oraz jego osiągnięć
- przy dokonywaniu ewaluacji wykorzystam również narzędzia znane już dzieciom z wcześniejszych zajęć koła teatralnego. Oto przykładowe narzędzia ewaluacji:

- ✓ „Dokończ zdanie” - ankieta, która dostarcza prowadzącemu wielu informacji na temat zajęć, atmosfery czy emocji uczniów związanych z wykonywanymi przez nie zadaniami. Przykładowe początki zdań do dokończenia przez dzieci:

- a. Najbardziej podobało mi się na zajęciach...
- b. Zajęcia byłyby ciekawsze, gdyby...
- c. Nie podobało mi się na dzisiejszych zajęciach ...
- d. Na zajęciach czułam (-em) się najlepiej...
- e. Nie czułam (-em) się dobrze w odgrywanej przez siebie roli, ponieważ..., itp.

- ✓ „Płatki kwiatka” - na poszczególnych płatkach otrzymanych od instruktora kwiatków uczniowie zapisują pozytywne i negatywne spostrzeżenia z zajęć na zasadzie uzupełniania zdań.

- ✓ „Tarcza strzelecka”- polega na zaznaczaniu przez uczniów swojego udziału na zajęciach w odpowiednim miejscu na tarczy podzielonej na pola odpowiednio: wiedza/pomoce, koncentracja uwagi/prowadzący, zaangażowanie/atmosfera, oraz współpraca z innymi/koledzy.
- ✓ Zabawa „Mam adwokata” - wybrani uczniowie (prokuratorzy) formułują zarzuty pod adresem organizatora przebiegu i organizacji zajęć, zadaniem innej grupy uczniów (obrońcy) jest wybronić instruktora poprzez podanie rzeczowych argumentów.

## 10. UWAGI KOŃCOWE.

Zagadnień z zakresu edukacji teatralnej odnajdziemy w programach nauczania języka polskiego w klasach IV-VI naprawdę niewiele, a przecież zgodnie z założeniami zreformowanej szkoły, pedagodzy powinni dążyć do wychowania otwartego na świat i ludzi, pewnie poruszającego się w świecie wartości, a przede wszystkim twórczego młodego człowieka.

Stąd, w opinii autorki, rodzi się potrzeba powoływania do życia kół teatralnych, których instruktorzy trzymają w rękach niezastąpione narzędzie nauczania i wychowania- różne metody teatralne. Realizacja wychowania przez sztukę stanowi znakomite dopełnienie pracy dydaktyczno –wychowawczej nauczyciela, sprzyja rozbudzaniu aktywności twórczej i ekspresji artystycznej uczniów.

## 11. BIBLIOGRAFIA:

Podczas konstruowania programu korzystałam z następujących pozycji:

1. Adamski Jerzy, Wstęp do teatrologii, Unia Wydawnicza *Verum*, Warszawa 1996.
2. Broszkiewicz Barbara, Jarek Jerzy, Warsztaty Edukacji Teatralnej, Wydawnictwo Europa, Wrocław 2001.
3. Budowanie programu nauczania według KREATORA, Centralny Ośrodek Doskonalenia Nauczycieli, 2002.
4. Ciborowska-Lipko Bożena, Program klasy teatralno-dziennikarskiej dla szkoły podstawowej i gimnazjum, Wydawnictwo Pedagogiczne ZNP, Kielce 2000.
5. Jerzykowska Kalina, Teatrałki, czyli teatralne kawałki na różne szkolne okazje,

Wydawnictwo Literatura, Łódź 2002.

6. Koło polonistyczne i teatralne w szkole podstawowej i gimnazjum. Zbiór konspektów, pod red. Elżbiety Szczepańskiej, Korepetytor, Płock 1999.
  7. Komorowska Hanna, Konstrukcja, realizacja i ewaluacja programu nauczania, Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 1995.
  8. Kubiczek Maria, Koło teatralne w szkole podstawowej i gimnazjum, WSiP, Warszawa 2003.
  9. Makowska Krystyna, Przygoda z teatrem, Wydawnictwo Rubikon, Kraków 2003.
- Teatr w szkole, wybór i oprac. scenograficzne Aleksander Maksymiuk.